

جمال محمد (ص) در مثنوی معنوی

www.ketab.ir

- سرشناسه: بینش، عبدالحسین، ۱۳۳۷.
- عنوان: جمال محمد (ص) در مثنوی معنوی
- مشخصات ظاهری: ۳۷۴ ص
- وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
- موضوع: مولوی جلال‌الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق. -- نقد و تفسیر • موضوع: Persian Poetry--۱۶ th century
- موضوع: Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn-e Mohammad ۱۲۰۷-۱۲۷۳ -- Criticism and interpretation
- موضوع: مولوی جلال‌الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق. -- معلومات -- محمد (ص) پیامبر اسلام
- موضوع: Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn-e Mohammad ۱۲۰۷-۱۲۷۳ -- Knowledge -- Muhammad, Prophet
- موضوع: شعر عرفانی فارسی -- قرن ۱۰ ق. • موضوع: Sufi Poetry, Persian--۱۶ th century
- شناسه افزوده: بینش فاطمه، ۱۳۶۱- ویراستار • رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ ج ۹ پ ۵۲۰۷/۷ PIR • رده‌بندی دیوبی: ۸۱۴/۲۱
- شناسه افزوده: ۱۰۱، لال‌الدین محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق. -- مثنوی -- شرح • شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۱۵۵۲۹

انتشارات تحسین

خیابان معلم، مجتمع ناشران
طبقه دوم، واحد ۲۰۷
۰۹۱۲ ۱۵۳ ۷۹۳۸۰۵۱

عنوان کتاب: جمال محمد (ص) در مثنوی معنوی

مؤلف: عبدالحسین بینش

ویراستار: فاطمه بینش

صفحه آرا: طاهره رحیمی

انتشارات: تحسین

لیتوگرافی و چاپ: ترام اسکندر - زیتون

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - پاییز ۱۳۹۶

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

ناظر فنی چاپ: محمدرضا رضوان طلب

مرکز پخش

• قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه دوم، واحد ۲۰۷ — ۳۷۸۴۲۶۶۶ — ۲۵

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر خاص مؤلف است.

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۵	ولانا کیست؟
۲۱	محمد(س)، انسان پیامبر
۲۳	دولت جاوید
۲۷	خاتم پیامبران
۲۹	معراج
۳۱	برتر از جبرئیل
۳۸	شاهد
۴۲	شفاعت گم
۴۴	پدر امت
۴۵	آزادی بخش
۴۶	عزت بخش
۴۸	نام احمد نام جمله انبیا
۴۹	وَجْهٌ لِلَّهِ
۴۹	بت شکن
۵۰	فروتن
۵۱	بیدار دل
۵۲	محرم راز
۵۳	بینای بندهای قضای الهی
۵۵	تفسیر یا أَيُّهَا الْمَرْمَلُ
۵۹	کشتی رهایی و رستگاری
۶۲	حقیقت وجودی

- ۶۳..... نور پیامبری
- ۶۹..... کج ماندن دهان عیجو
- ۶۹..... کج ماندن دهان آن مرد که نام محمد را (ص) بتسخر خواند
- ۷۱..... باران غیبی
- ۷۱..... قصه سؤال کردن عایشه از مصطفی (ص)
- ۷۷..... پرسیدن صدیقه رضی الله عنها از مصطفی (ص) کی سرباران امروزی نه چه بود؟
- ۷۹..... ستون ناله گر
- ۷۹..... نماندن ستون حنانه چون برای پیغامبر (ص) منبر ساختند
- ۸۵..... بسن سنگریزه
- ۸۵..... چهار معجزه پیغمبر (ص) بسن آملن سنگریزه در دست ابو جهل
- ۸۶..... ارتداد کاتب وحی
- ۸۶..... مرتد شدن کاتب وحی بسبب آنک پرتو وحی بر زد آن آیت را پیش از پیغامبر
- ۹۶..... چشم برزخی
- ۹۶..... پرسیدن پیغمبر (ص) مرید را که امروز چونی و چون برخاستی
- ۱۰۸..... بقیه قصه زید در جواب رسول
- ۱۱۰..... گفتن پیغامبر (ص) مر زید را که این سرباشتر ازین مگو و متابعت نگهدار
- ۱۱۲..... رجوع بحکایت زید
- ۱۱۸..... فلسفه فتوحات پیامبر (ص)
- ۱۱۸..... بیان آنک فتح طلبیدن مصطفی (ص) مکه را و غیر مکه
- ۱۲۰..... عیادت
- ۱۲۰..... عیادت رفتن مصطفی (ص) به عیادت صحابی و بیان فایده عیادت
- ۱۲۳..... وحی کردن حق تعالی بموسی (ع) که چرا بعیادت من نیامدی
- ۱۲۴..... رجعت بقصه مریض و عیادت پیغمبر (ع)
- ۱۲۵..... دانستن پیغمبر علیه السلام کی سبب رنجوری آن شخص گستاخی بوده است در دعا
- ۱۲۹..... تتمه نصیحت رسول علیه السلام مار را
- ۱۴۲..... وصیت کردن پیغمبر (ع) مر آن بیمار را و دعا آموزانیدنش
- ۱۴۹..... مسجد ضرار
- ۱۴۹..... قصه منفقان و مسجد ضرار ساختن ایشان
- ۱۵۲..... فریفتن منافقان پیغمبر علیه السلام راتا بمسجد ضرارش برند
- ۱۵۸..... اندیشیدن یکی از صحابه بانکار کی رسول علیه السلام چرا ستاری نمی کند

- بیان آنک در هر نفسی فتنه مسجد ضرار هست ۱۶۲
- نیروی اولیای الهی ۱۶۴
- گفتن عایشه رضی الله عنها مصطفی (ع) کی تو بی مصلی بهر جا نماز می کنی چو هست ۱۶۴
- وحدت مؤمنان ۱۶۶
- برخاستن مخالفت و عداوت از میان انصار به برکات رسول علیه السلام ۱۶۶
- مشکی آب و سپاهی تشنه ۱۷۴
- قصه فریاد رسیدن رسول علیه السلام کاروان عرب را ۱۷۴
- مشک آن غلام از غیب پر آب کردن بمعجزه و آن غلام سیاه را سپید رو کردن ۱۷۹
- دین خواه غلام خود را سپید و ناشناختن کی اوست و گفتن کی غلام مرا تو گشته‌ای ۱۸۱
- خواهر بودک ۱۸۵
- آمدن آن نعل بهر با نعل شیرخواره بنزدیک مصطفی علیه السلام ۱۸۵
- عقاب کفش ۱۸۷
- ربودن عقاب مور مصطفی (ص) و بردن بر هوا و نگون کردن و از موزه مار سیاه ۱۸۷
- وجه عبرت گرفتن از این حکایت ۱۹۰
- پای در زنجیر به سوی بهشت ۱۹۲
- نظر کردن پیغامبر (ع) با سیران و نیمه کردن ۱۹۲
- تفسیر این آیت که إِنَّ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ الْآیة ۱۹۴
- صلح حدیبیه: پیروزی یا شکست؟ ۱۹۷
- سر آنک بی مراد باز گشتن رسول علیه السلام از حُدَّیْبِیَّه حق تعالی لقب آن فتح کرد ۱۹۷
- تفسیر این خبر که مصطفی (ع) فرمود لَا تَفْضَلُونِی عَلٰی یَوْمِی بِنِیَّتِی ۱۹۸
- آگاه شدن پیغامبر (ص) از طعن ایشان بر شماتت او ۲۰۱
- بیان آنک طاعی در عین قاهری مقهور است و در عین منصوری مأسر ۲۰۶
- نگون ساری بتل ۲۱۱
- قصه یاری خواستن حلیمه از بتل ۲۱۱
- حکایت آن پیر عرب که دلالت کرد حلیمه را باستعانت بتل ۲۱۴
- خبر یافتن جد مصطفی عبد المطلب از گم کردن حلیمه محمد (ع) ۲۲۰
- نشان خواستن عبد المطلب از موضع محمد (ع) ۲۲۵
- فرمانده: جوان یا پیر؟ ۲۲۷
- امیر کردن رسول (ع) جوان هذیلی را بر سریه‌ای کی در آن پیران و جنگ آزمودگان ۲۲۷
- اعتراض کردن معتزلی بر رسول (ع) بر امیر کردن آن هذیلی ۲۳۲

- جواب گفتن مصطفی(ع) اعتراض کننده را ۲۳۹.
- بیان سبب فصاحت و بسیار گویی آن فضول به خدمت رسول(ع) ۲۴۲.
- بیان رسول علیه السلام سبب تفضیل و اختیار کردن او آن هدیلی را بلیری ۲۴۳.
- منازعه امیران عرب ۲۴۷.
- منازعت امیران عرب با مصطفی(ع) کی ملک را مقاسمت کن با ما تا نزاعی نباشد ... ۲۴۷.
- مهمان ناخوانده ۲۵۰.
- در سبب ورود این حدیث مصطفی صلوات الله علیه که آتاکافُ یا کُلُ فی سَبْعَةِ اَمْعَالٍ ... ۲۵۰.
- در تَجَرَه گشادن مصطفی(ع) بر مهمان و خود را پنهان کردن ۲۵۵.
- سبب بوع کردن آن مهمان بخانه مصطفی(ع) ۲۵۸.
- عرسه کردن مصطفی(ع) شهادت را بر آن مهمان خویش ۲۶۷.
- نابینا در خانه محمد(ص) ۲۷۱.
- در آمنن ضریر در خانه مصطفی(ع) ۲۷۱.
- امتحان کردن مصطفی(ع) علیه السلام ۲۷۴.
- هلال مخلص ۲۷۷.
- قصه هلال کی بنده مخلص بود ۲۷۷.
- رنجور شدن این هلال و بی خبری خواجه از رنجوری او از تحقیر و ناشناخت ۲۸۰.
- در آمنن مصطفی(ع) از بهر عیادت هلال در ستور ۲۸۳.
- در بیان آنک مصطفی(ع) شنید که عیسی(ع) بر روی آب رفت ۲۸۵.
- جهاد بزرگتر ۲۹۳.
- تفسیر رَجَعْنَا مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ ۲۹۳.
- غیرتمندی پیامبر(ص) ۲۹۶.
- در معنی قوله(ع) إِنْ سَعَدَا لَغَيُورٌ وَأَنَا أَعْيُرُ مِنْ سَعْدٍ وَاللَّهُ أَعْيُرُ مِنِّي ۲۹۶.
- دُمهای الهی ۲۹۸.
- در بیان این حدیث که إِنْ لَرَبِّكُم فِي أَيَّامِ ذَهْرِكُمْ نَفَلَاتٌ أَلَا فَتَعَرَّضُوا لَهَا ۲۹۸.
- سرمای بهار ۳۰۰.
- در معنی این حدیث که إِغْتَنِمُوا بَرْدَ الرَّبِيعِ إِلَى آخِرِهِ ۳۰۰.
- سخاوت و فرونی مال ۳۰۲.
- تفسیر دعای آن دو فرشته که هر روز بر سر هر بازاری منادی می کنند ۳۰۲.
- زن، عاقل و جاهل ۳۰۶.
- در بیان این خبر که إِنْهُنَّ يَغْلِبْنَ الْعَاقِلَ وَيَغْلِبُهُنَّ الْجَاهِلُ ۳۰۶.

- سفارش به امام علی(ع)..... ۳۰۷
- وصیت کردن رسول علیه السلام مر علی را کرم الله وجهه ۳۰۷
- خطای محبتان..... ۳۱۱
- بیان آنک خطای محبتان بهترست از صواب بیگانگان بر محبوب ۳۱۱
- دو روایت متعارض..... ۳۱۲
- توفیق میان این دو حدیث کی الرضا بالكفر کفر و حدیث دیگرم ۳۱۲
- اولیای الهی..... ۳۱۵
- بیان آن که رسول(ع) فرمود إِنَّ لِلَّهِ تَعَالَى أَوْلِيَاءَ أَخْفِيَاءَ ۳۱۵
- ظاهر و باطن قرآن..... ۳۱۶
- تفسیر این خبر مصطفی(ع) كَى لِلْقُرْآنِ ظَهْرٌ وَ بَطْنٌ وَ لِبَطْنِهِ بَطْنٌ ۳۱۶
- کشتی نوح..... ۳۱۸
- تفسیر این حدیث كَمَثَلِ سَفِينَةِ نُوحٍ ۳۱۶
- انسان، فرشته، حیوان..... ۳۲۲
- در تفسیر این حدیث مصطفی(ع) إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ الْمَلَائِكَةَ وَ رَغِبَ فِيهِمُ الْعَقْلُ ۳۲۲
- زبان پیامبرانه..... ۳۲۷
- بیان این خبر كَى كَلَّمُوا النَّاسَ عَلَيْهِ قَالُوا قُلُوبُهُمْ لَا عَلَى قَدَرِ عَقُولِهِمْ ۳۲۷
- ماه صفر..... ۳۲۹
- قوله(ع) مَنْ بَشَرْتَنِي بِخُرُوجِ صَفَرٍ بَشَرْتَنِي بِالْجَنَّةِ ۳۲۷
- غذای جان..... ۳۳۱
- بیان آنک نور که غذای جانست او را روح را کی أَسْلَمَ شَيْءٌ عَلَى يَدِي ۳۳۱
- اسلام و رهبانیت..... ۳۳۴
- در بیان قول رسول علیه السلام لَا رَهْبَانِيَّةَ فِي الْإِسْلَامِ ۳۳۴
- اشتیاق به مرگ..... ۳۳۷
- در تفسیر قول رسول(ص) مَا مَاتَ مِنْ مَاتَ إِلَّا وَ تَمَنَّى أَنْ يَمُوتَ قَبْلَ مَا مَاتَ ۳۳۷
- رحم آوری..... ۳۳۸
- قَالَ النَّبِيُّ(ع) إِنْ حَمَوْنَا ثَلَاثًا عَزِيزٌ قَوْمٌ ذَلَّ وَ عَنِي قَوْمٌ إِفْتَقَرُوا وَ عَالِمًا يُلْعَبُ بِهِ الْجَهْلَالُ ۳۳۸
- غربت اسلام..... ۳۴۱
- قصه محبوس شدن آن آهو بچه در آخر خزان ۳۴۱
- بقیه قصه آهو و آخر خزان ۳۴۳
- عمل، همدم همیشگی..... ۳۴۶

- در تفسیر قول مصطفی (ع) لَا بُدَّ مِنْ قَرِينٍ يَدْفَنُ مَعَكَ وَهُوَ خَيْرٌ وَتَدْفَنُ مَعَهُ وَ أَنْتَ مَيِّتٌ ۳۴۶
 ۳۴۹ همت یکپارچه
- در تفسیر قول مصطفی (ع) مَنْ جَعَلَ الْهُمُومَ هِمًّا وَاحِدًا كَفَاهُ اللَّهُ سَائِرَ هُمُومِهِ ۳۴۹
 ۳۵۱ تنگدستی و کفر
- ۳۵۱ حکایت آن صیادی که خویشتن در گیاه پیچیده بود
- ۳۵۵ مناظره مرغ با صیاد در ترهّب
- ۳۶۳ مرگ اختیاری
- ۳۶۳ تفسیر قوله (ع) مَوْتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا
- ۳۶۹ شنیده-وینده
- ۳۶۹ قُلِ النَّبِيُّ (ع) إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُلْقِنُ الْحِكْمَةَ عَلَى لِسَانِ الْوَاعِظِينَ بِقَدْرِ هِمِّ الْمُسْتَمِيعِينَ
- ۳۷۰ شاخص راسد و دروغ
- ۳۷۰ بیان این خبر به اکبر زبانه و الصِدْقُ طَمَآنِينَةُ

چون جمال احمدی در هر دو کون
کی بدست ای فرّ یزدانیش عون

دفتر ششم: بیت ۶۷۶

مقدمه

مولانا جلال الدین محمد بلخی، عارف بلند آوازه ایران و جهان، سخت شیفته و دل داده پیامبر خدا، محمد بن عبدالله (ص)، بوده است.

سنگه‌های این شیفتگی در جای جای آثار این عارف و شاعر بزرگ، به‌ویژه در مثنوی معنوی، به وضوح نوشتار حاضر است- دیده می‌شود. مولانا، در این کتاب شریف، گاه زبان به ستایش محمد (ص) می‌گشاید و بزرگی مقام و علو شخصیت وی را در چشم خواننده مودار می‌سازد؛ و گاه با نقل سخنی از پیامبر (ص) و یا داستانی از زندگی ایشان، به کشف راه‌های معنوی نهفته در آنها می‌پردازد.

اگر بخواهیم نسبیتی میان پیامبر (ص) و مولانا برقرار کنیم، جلال الدین را به شاگردی می‌توان تشبیه کرد که پای درس استادی کامل بنشیند و از گفته‌های اشاره‌وار او حقایق دریابد که به اشعار و الهام نزدیک‌تر است تا دریافتی علمی و ذوقی.

آن محمد (ص) که مولانا در مثنوی معنوی به کمال پیامبری است معتدل، با گذشت، بردبار، سخاوتمند، دل‌سوز و بسیار فروتن. محمد در نرم‌خو و مهربان است و با یارانش ارتباط نزدیک دارد. به یاد آنهاست. به آنان احترام می‌گذارد و از وضع و حال‌شان خبر می‌گیرد. به روی‌شان لب‌خند می‌زند و بر کسبی‌شان سربوش می‌گذارد. وجودش به جامعه وحدت و آرامش می‌بخشد. کینه‌های دیرین به برکت ظهورش از میان رفته و به جای آن برادری و دوستی نشانه می‌شود.

محمد (ص) میوه درخت پیامبری است. با آنکه در پایان سلسله پیامبران الهی قرار دارد، جایگاهش از همه برتر است. دنیا در نظر او ارزشی ندارد. سراسر عمرش را در جهاد برای از میان بردن بت و بت‌پرستی و حاکمیت بخشیدن به اصول دینی و اخلاقی می‌گذراند. در رفتارش خودخواهی دیده نمی‌شود. در مبارزه با دشمنان انتقام‌جو نیست.

او چنان باگذشت است که در سخت‌ترین شرایط نبرد که جانش در خطر است، در حق دشمنان دعا می‌کند و از خداوند می‌خواهد که هدایت‌شان فرماید. مؤلف در گزینش ابیات مثنوی دربارهٔ محمد(ص)، خویش را چون کسی می‌داند که به بوستانی از گل‌های رنگارنگ برود و در آن جا ندایی درونی وی را وادار سازد تا دسته‌ای گل محمدی فراهم آورد و به پیروان و دوست‌داران آن حضرت تقدیم دارد: کاری بس دشوار. زیرا مثنوی در این موضوع فصلی جداگانه ندارد، بلکه در جای جای آن پراکنده است.

با همه دقت و تلاشی که در گردآوری و تنظیم ابیات به خرج داده شد، به یقین کار مؤلف نه از کاستی نیست. بر این پایه دست تقاضا سوی خوانندگان فرهیخته، به‌ویژه سوی پژوهان، دراز می‌کند و از آنها می‌خواهد که با یادآوری لغزش‌ها و خطاها، وی را یار و دست‌یار خویش گردانند.

مجموع ابیات گردآوری شده در سه بخش یعنی "اوصاف و سیره"، "داستان‌های زندگی" و "احادیث نبوی" ارائه شده است. توضیح لازم دربارهٔ هر بخش در جای خود خواهد آمد. متن ابیات با نثر به قریه مثنوی معنوی منطبق است.

شیوه کار در این نوشتار بدین منوال است که برای آشنایی خواننده با کلیت هر موضوع، نخست یک چکیده تهیه گردید. سپس برای کمک به فهم بهتر و آسان‌تر جزئیات مطلب، معانی ابیات، همراه با توضیح لازم، در مقابل آنها درج شود. آن جا هم که نیاز باشد، معنای واژه در پای ورق نقل گردد.

مخاطبان این نوشتار کسانی‌اند که به مثنوی معنوی علاقمندند و می‌خواهند بدانند که مولانای عارف، رسول خدا(ص) را چگونه شناسانده است. پیداست که آنان انتظار شرح مثنوی به معنای فنی و مصطلح آن را از این اثر ندارند. بر همین پایه در شرح واژگان و اصطلاحات به قدر ضرورت بسنده شد و جویندگان تفصیل می‌توانند با مراجعه به شروح فراوان مثنوی مقصود خویش را برآورده سازند.

در پایان بر خود لازم می‌دانم از دوست عزیزم آقای دکتر محمد حسین گنجی و جناب استاد دکتر هادی عالم‌زاده به خاطر ارائهٔ مشورت‌های عالمانه و رهنمودهای ارزشمند سپاس‌گزاری کنم. اگر خُسنی در کار دیده شود، مرهون رحمت و بذل محبت آن عزیزان است و نارسایی‌ها متوجه بنده ناچیز.

نوشتن واژگانی مانند "آنک" به جای "آنکه"، "کی" به جای "که"، "آنچ" به جای "آنچه"، "پیغامبر" به جای "پیغمبر" و مواردی از این دست که در نگارش امروزی فارسی رایج نیست به پیروی از نسخهٔ متن است.

باری در روزهای نخست کار این شعر مولانا را پیوسته در نظر داشتم:
 قوّت از حق خواهم و توفیق لاف تا به سوزن برکنم این کوه قاف

۱/۱۳۹۱.

اینک و در پایان، از خدای بزرگ می‌خواهم که خطا و کاستی‌های سخن ما را
 خود اصلاح گرداند.

گر خطا گفتیم اصلاحش تو کن مصلحی تو ای تو سلطان سخن

۲/۶۹۳.

عبدالحسین بینش

پاییز ۱۳۹۶.

www.ketab.ir